

УДК 330

Вікторія Гарькава (Україна)
Аліна Кліщевська (Україна)

JEL classification: H7, R110, O18

Вікторія ГАРЬКАВА

кандидат економічних наук,
доцент,
ректор,
ПЗВО "Міжнародний класичний університет
імені Пилипа Орлика", Україна
E-mail: ab011089kfv@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3033-8515>

Аліна КЛІЩЕВСЬКА

кандидат економічних наук,
доцент,
кафедра менеджменту та фінансів,
ПЗВО "Міжнародний класичний університет
імені Пилипа Орлика", Україна
E-mail: alina_yu@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-7057-9810>

© Вікторія Гарькава, Аліна Кліщевська, 2021

Отримано: 16.04.2021 р.
Прорецензовано: 10.05.2021 р.
Рекомендовано до друку: 26.05.2021 р.
Опубліковано: 26.05.2021 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ РЕГІОНУ

АНОТАЦІЯ

В статті розроблено теоретичну концепцію економічної безпеки в управлінні економікою регіону. На прикладі Миколаївської області проаналізовано рівень економічної безпеки регіону та побудовано індекс економічної безпеки. Розроблено пропозиції щодо ідентифікації та мінімізації загроз економічній безпеці регіонів.

Метою роботи є формування новітньої концепції економічної безпеки виходячи із сучасних викликів щодо управління економікою регіонів.

Метод (методологія). В статті використано методи узагальнення та порівняння наукових підходів щодо визначення сутності економічної безпеки регіонів та її загроз; системний підхід для обґрунтування кількісних показників оцінки рівня економічної безпеки та ідентифікації загроз економічній безпеці; методи економіко-математичного аналізу та моделювання для розрахунку індексу економічної безпеки регіону на прикладі Миколаївської області.

Результати. Побудовано теоретичну концепцію економічної безпеки в управлінні економікою регіону на прикладі Миколаївської області; запропоновано показники оцінки економічної безпеки регіону та розраховано індекс економічної безпеки. Обґрунтовано вектори діяльності органів місцевого самоврядування в контексті підвищення рівня економічної безпеки регіонів України. Аргументовано доцільність використання цільових програм регіонального розвитку для підвищення рівня економічної безпеки і розвитку економіки регіонів.

Гарькава В., Кліщевська А. Формування і реалізація концепції економічної безпеки в управлінні економікою регіону. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 2. С. 14-24.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.02.014>

Ключові слова: економіка; економічна безпека; концепція економічної безпеки регіону; загрози економічній безпеці; програми регіонального розвитку.

UDC 330

JEL classification: H7, R110, O18

Victoria GARKAVA

PhD in Economics,
Associate Professor,
Rector,
PZVO "Pylyp Orlyk International Classical
University", Ukraine
Email: ab011089kvf@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3033-8515>

Alina KLISHCHEVSKA

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Management and Finance,
PZVO "Pylyp Orlyk International Classical
University", Ukraine
Email: alina_yu@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-7057-9810>

© Victoria Harkava, Alina Klishchevska, 2021

Received: 16.04.2021

Revised: 10.05.2021

Accepted: 26.05.2021

Online publication date: 26.05.2021

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Victoria Garkava (Ukraine)
Alina Klishchevska (Ukraine)

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF ECONOMIC SECURITY IN THE MANAGEMENT OF THE REGION'S ECONOMY

ABSTRACT

The article develops a theoretical concept of economic security in the management of the region's economy. The level of economic security of the region is analyzed on the example of Mykolayiv region and the index of economic security is constructed. Proposals have been developed to identify and minimize threats to the economic security of the regions.

The aim of the work is to form the latest concept of economic security based on modern challenges in managing the economy of the regions.

Method (methodology). The article uses methods of generalization and comparison of scientific approaches to determining the essence of economic security of regions and its threats; a systematic approach to substantiate quantitative indicators for assessing the level of economic security and identification of threats to economic security; methods of economic-mathematical analysis and modeling for calculation of the index of economic security of the region on the example of the Mykolayiv area.

Results. The theoretical concept of economic security in management of economy of region on an example of the Mykolayiv area is constructed; indicators of assessment of economic security of the region are offered and the index of economic security is calculated. The vectors of activity of local self-government bodies in the context of increasing the level of economic security of the regions of Ukraine are substantiated. The expediency of using targeted regional development programs to increase the level of economic security and economic development of the regions is argued.

Garkava, V., & Klishchevska, A. (2021). Formation and implementation of the concept of economic security in the management of the region's economy. *Economic analysis*, 31 (2), 14-24.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.02.014>

Keywords: economy; economic security; the concept of economic security of the region; threats to economic security; regional development programs.

Вступ

Проблематика безпеки для всіх аспектів суспільного життя в Україні є надзвичайно актуальною тематикою не лише наукових досліджень, але й буденних дискусій в суспільстві, адже існуючі військові загрози з боку Російської Федерації та негативні наслідки пандемії COVID-19 мають згубний вплив на рівень добробуту та економічного розвитку регіонів.

Враховуючи процеси децентралізації в Україні в органах місцевого самоврядування та влади новостворених громад зростає відповідальність в галузі забезпечення високого рівня економічної безпеки розвитку регіонів, що вимагає формування і реалізації відповідної концепції.

Питання формування концепції економічної безпеки регіонів нашої держави не є новим в українській науці, однак, сьогодні, перед економічною безпекою регіонів постають нові виклики, пов'язані як з військовими загрозами, так і з пандемічними та економічними, що в комплексі ще не розглядалися представниками економічної думки.

Дослідження проблем економічної безпеки на національному та регіональному рівнях нашло відображення у працях таких українських вчених як: Горячова К., Жаліло Я., Камлик М., Кириченко О., Кисла Т., Костюченко О., Олійник В., Паталах В., Сухоруков А., Ткачук В., Харазішвілі Ю.

Однак не применшуючи науковий доробок згаданих науковців, зауважимо, що в контексті дослідження економічної безпеки регіонів та аспектів управління їх економікою не достатньо враховано проблематику децентралізації та постковідних тенденцій економічного розвитку.

Мета статті

Тому метою нашої роботи є формування новітньої концепції економічної безпеки виходячи із сучасних викликів щодо управління економікою регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Формування новітньої концепції економічної безпеки в управлінні економікою регіону потребує перегляду існуючих теоретичних підходів до розуміння сутності економічної безпеки регіону.

Однак, перш ніж досліджувати сутність поняття «економічна безпека регіону» доцільно звернути увагу на розуміння терміну «безпека» в цілому і національна безпека зокрема, як вищої ієрархічної ланки безпеки функціонування держави. Так, визначаючи термін «безпека» варто звернутися до Великого тлумачного словника сучасної української мови, який трактує безпеку як «стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує» [10]. Основний

акцент в цьому визначенні зроблено на двох аспектах: безпека як стан; безпека як відсутність загроз. Ми не зовсім погоджуємося з тим, що безпеку потрібно розуміти як стан, адже це поняття не є одномоментним явищем, оскільки розвиток людини, організації та держави (до яких безпека є дотичним поняттям) відбувається в динамічному вимірі, а тому забезпечення безпеки чи певного її рівня не можна зробити одноразово. Тому на наш погляд, поняття «безпека» доцільно розуміти як динамічний стан, який має здатність до змін.

Що ж стосується поняття «національна безпека», то комплексне її визначення наведено у Законі України «Про основи національної безпеки», як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам» [9].

В наведеному визначенні фактично враховано всі елементи функціонування держави, які можуть піддаватися впливу різноманітних загроз, а порушення однієї із складових національної безпеки свідчить про порушення національної безпеки в цілому.

Поняття загрози як і більшості наукових категорій не має єдиного відображення в науковій літературі, а отже в залежності від мети і об'єкту дослідження поняття загрози мають свої особливості. Так, наприклад, Камлик М. І. визначає загрози як потенційні або реальні умови, чинників чи дій фізичних та юридичних осіб, що порушують нормальний фінансово-економічний стан суб'єктів

підприємницької діяльності і здатні заподіяти великої шкоди аж до припинення його діяльності [3, с. 41]. Дискусійним моментом в цьому визначенні є поняття «нормальний фінансово-економічний стан», адже на наш погляд, поняття безпеки і загроз безпеці повинні враховувати принцип вимірності та значущості, які дають змогу оцінити рівень загрози і вжити тих чи інших управлінських заходів щодо їх подолання.

Горячова К. дає таке визначення загрози: «Загроза – ще одна форма небезпеки – небезпека на стадії переходу з можливості у дійсність як наявна чи потенційна демонстрація готовності: щодо суб'єктів господарської діяльності – одних суб'єктів завдати шкоду іншим або стосовно процесів, явищ – негативно вплинути на господарську діяльність підприємства [1, с. 66]». Наведене визначення є також досить дискусійним, адже містить лінгвістичний аспект ототожнення загрози з небезпеками, яке, наприклад, в англійській мові, має одне і теж саме значення. Тобто, на наш погляд при визначенні сутності безпеки доцільніше вживати термін загроза, а не небезпека, яке є антиподом безпеки. Більше того, загрози можна ідентифікувати, оцінити та визначити їх рівень, що полегшує процес управління безпекою.

Досить загальне визначення поняття «загроза» подають Костюченко О. Є. та Паталах В. І., на думку яких загроза – це зафіксований фірмою екзогенний чинник потенційно негативної дії [6, с. 24]. Акцент на факті фіксації загрози є досить слушним зауваженням авторів, адже фіксація (ідентифікація) загрози є одним із елементів управління безпекою. Разом з тим, зауважимо, що не всі загрози можуть бути зафіксованими до моменту їх впливу на безпеку фірми, організації чи держави в цілому.

На наш погляд, під загрозою варто розуміти всі явища, не залежно від джерела виникнення, які несуть шкоду суб'єкту господарювання, організації і держави та проявляються в порушенні однієї чи декількох складових їх діяльності, що впливають на тенденції їх розвитку і функціонування.

Однією із найважливіших ланок національної безпеки є економічна безпека, яка в силу своєї специфіки піддається великій кількості загроз, що впливають на економічну сферу держави та призводять до виникнення макроекономічної і фінансової нестабільності, економічної кризи, що в підсумку негативно позначається на всіх напрямках розвитку держави супроводжуючись зростанням безробіття, падінням добробуту населення, зниженням доходів бізнесу, а зрештою й падінням обороноздатності країни.

У фаховій літературі питання економічної безпеки розглянуто на належному рівні, однак серед великої кількості визначень варто погодитися з думкою такого вченого як Кириченко О. А. [4], який під

економічною безпекою розуміє можливість і готовність економіки забезпечити достатні умови життя і розвитку особи, соціально-економічну і військово-політичну стабільність держави, а також протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам. Також варто звернути увагу й на визначення Ткача В. О., який вважає, що економічна безпека являє собою «економічні відносини з приводу досягнення такого рівня розвитку економіки, при якому здійснюється ефективне задоволення потреб і гарантований захист усіх суб'єктів економіки, навіть при несприятливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовища» [12, с. 229].

В зазначених визначеннях на увагу заслуговує думка про необхідність забезпечення високого рівня розвитку економіки, який дасть змогу протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Досягнення готовності економіки до протистояння зовнішнім і внутрішнім загрозам, на наш погляд, є одним із основних завдань управління економікою в цілому і економічною безпекою зокрема.

Комплексне визначення поняття «економічної безпеки» подає український вчений Жаліло Я., який стверджує, що економічна безпека – це «складна багатфакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб і власного населення, і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення кредитоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання» [2, с. 143]. Акцентуючи увагу на здатності економіки до розширеного відтворення та протистояти дестабілізуючим чинникам свідчить про те, що управління економічною безпекою повинно розпочинатися із створення сильної і самодостатньої економіки, а вже після цього увага має бути приділена розробці концепцій і стратегій з протистояння загрозам. На практиці, процеси побудови сильної економіки і протистояння загрозам відбувається одночасно, однак якість управління економічною безпекою залужить від правильного обрання пріоритетів, де вищим рівнем пріоритетності є розбудова сильної економіки [4; 12; 2].

Високий рівень економічної безпеки держави та розвиток сильної економік є не можливим без регіональної участі, адже процеси децентралізації, які відбуваються в Україні створюють можливості для активізації регіональних драйверів економічного зростання. Тому наукове осмислення сутності економічної безпеки регіонів та побудова концепцій формування економічної безпеки в управлінні економікою регіону.

Серед авторів, які досліджували проблематику

економічної безпеки регіону варто відмітити підхід Кислої Т. М., яка вважає що економічна безпека регіону пов'язана з управлінням відтворювальними процесами в регіоні спрямованим на підтримку встановленого за науково обґрунтованими критеріями безпечного режиму роботи об'єктів управління та функціонування його окремих елементів [5]. Наведене визначення відображає суто управлінський підхід до визначення сутності економічної безпеки регіону, що акцентує увагу на необхідності забезпечення ефективної діяльності органів місцевого самоврядування в контексті розбудови регіональної економіки.

Заслуговує на увагу визначення поняття «економічна безпека регіону» Олійника В. М., на думку якого економічна безпека регіону – це здатність регіональної економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення, тобто стійкого економічного зростання, максимально забезпечувати прийнятні умови життя та розвитку особистості для більшості населення [7]. Позитивним аспектом в даному визначенні є зосередження уваги на здатності регіональної економіки функціонувати у режимі розширеного відтворення, що вимагає мобілізації регіональних органів управління. Разом з тим, автор не звернув увагу на необхідність розвитку системи протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам для економічної безпеки регіону.

Найбільш комплексний підхід до визначення сутності поняття економічної безпеки регіону, на наш погляд, використали вчені Сухоруков А. І. та Харазішвілі Ю. М., які під економічною безпекою регіону розуміють захищеність регіональної економіки та економічних інтересів територіальної громади від дії дестабілізуючих чинників, узгодженість інтересів регіону в економічній, соціальній та екологічній сферах, здатність регіональної економічної системи до самовідтворення і раціонального використання економічного потенціалу регіону під час задоволення соціальних та екологічних вимог і обмежень [11, с. 218].

Окрім здатності регіональної економіки до самовідтворення, автори акцентують увагу на таких важливих аспектах економічної безпеки як дотримання економічних інтересів територіальної громади, що дозволяє комплексно пояснити сутність поняття економічної безпеки. Адже економічні інтереси виступають орієнтирами управління регіональною економікою, а правильність їх визначення формує основи ефективності управління економічною безпекою регіону. Тому, з цих позицій ми погоджуємося з визначенням поняття «економічна безпека регіону» поданим Сухоруковим А. І. та Харазішвілі Ю. М. і будемо його використовувати

під час формування концепції економічної безпеки в управлінні економікою регіону.

Концепція в загальному розумінні являє собою певну систему поглядів або єдиний визначальний задум щодо розуміння процесів та явищ. В контексті нашого дослідження під концепцією економічної безпеки в управлінні економікою регіону варто розуміти систему вихідних теоретичних положень, які описують процес управління економікою регіону з метою забезпечення високого рівня економічної безпеки, виходячи із застосування методів її оцінки, ідентифікації загроз та векторів розвитку економіки з огляду на необхідність дотримання інтересів територіальної громади і регіону в цілому.

Однією із найважливіших елементів концепції економічної безпеки в управлінні економікою регіону є дотримання принципу вимірності і значущості індикаторів економічної безпеки регіону, адже, як говорив Ріджвей В. Ф.: «Тим, що можна виміряти, можна управляти» [13]. В науковій літературі це твердження вважають дискусійним, однак в частині державного управління і місцевого самоврядування встановлення вимірюваних показників і числових цілей є одним із ефективних механізмів оцінки результативності діяльності влади. Тому вимірні кількісні статистичні показники для оцінки економічної безпеки регіону повинні стати основою концепції економічної безпеки.

На практиці, до таких показників необхідно відносити ті показники, які оцінюються регіональними управліннями Державної служби статистики і відображають реальний розвиток економіки регіону, а саме:

- регіональний валовий продукт – відображає загальний рівень ділової активності в регіоні та динаміку економічного розвитку;
- капітальні інвестиції – відображають тенденції залучення інвестицій у розвиток регіональної промисловості та інфраструктури;
- фінансовий результат підприємств – свідчить про тенденції в розвитку бізнесу від яких залежить надходження до місцевого бюджету та доходи населення;
- індекс промислової продукції – свідчить про тенденції розвитку промислового виробництва, яке є основою економічного зростання;
- витрати на наукові дослідження – відображає рівень підтримки в регіоні наукових розробок та інновацій, що є одним із факторів економічного зростання;
- роздрібний товарооборот підприємств – відображає динаміку розвитку внутрішньої торгівлі, яка приносить доходи не лише місцевому населенню і бізнесу, але й місцевому бюджету;

- наявний дохід на одну особу населення – свідчить про ефективність економіки та про добробут населення регіону;
- рівень зайнятості – відображає соціально-складову частину економічної безпеки.

Проаналізуємо наведені показники економічної

безпеки на прикладі Миколаївської області (табл. 1), однак, враховуючи перманентні економічні кризи в Україні, з метою уникнення викривлення реальної динаміки економічних показників внаслідок девальвації національної валюти, відобразимо значення цих показників у доларовому еквіваленті.

Таблиця 1. Динаміка індикаторів економічної безпеки Миколаївської області України у 2013-2020 роках*

Рік	ВРП, млн. дол. США	Капітальні інвестиції, млн. дол. США	Фінансовий результат підприємств, млн. дол. США	Індекс промислової продукції, %	Витрати на наукові дослідження, млн. дол. США	Роздрібний товарооборот підприємств, млн. дол. США	Наявний дохід на одну особу населення, дол. США	Рівень зайнятості, %
2013 р.	4007,3	626,6	133,7	96,5	76,0	2736,8	2986,2	68,8
2014 р.	2978,8	317,3	-736,8	101,4	20,5	2011,0	1973,5	66,3
2015 р.	2206,3	274,2	-121,9	91,1	13,6	1309,0	1343,2	67,6
2016 р.	2262,7	380,8	-9,1	110,5	15,4	1268,3	1368,6	66,5
2017 р.	2605,6	420,3	139,6	101,5	13,1	734,0	1705,3	66,2
2018 р.	2937,6	371,3	273,2	104,0	12,2	822,4	2039,3	68,0
2019 р.	3576,1	485,5	405,1	98,3	9,2	984,6	2503,3	69,4
2020 р.	3893,2	352,6	-42,7	102,6	11,2	999,9	2533,2	67,5

*Розраховано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області [8].

Як свідчать дані таблиці 1 динаміка всіх показників економічної безпеки Миколаївської області має низхідну динаміку у 2013-2015 роках, коли економіка України перебувала у кризовому стані, пов'язаному з внутрішніми політичними дисбалансами та агресією Російської Федерації на Донбасі і анексією Криму. Однак, перед регіональними органами з управління економікою та органами місцевого самоврядування стоїть завдання не лише проаналізувати динаміку того чи іншого показника розвитку регіональної економіки, але й визначити його роль у забезпеченні економічної безпеки регіону. З цією метою, використовуючи методи економіко-математичного моделювання побудуємо просту модель індексу економічної безпеки Миколаївської області України у 2013-2020 роках. Часовий діапазон оберемо виходячи з доступності статистичних даних області.

Так, з метою розрахунку індексу економічної безпеки Миколаївської області України нами було побудовано лінійну багатofакторну кореляційно-

регресійну модель (1) на основі використання вищенаведених показників: валовий регіональний продукт (x_1); капітальні інвестиції (x_2); фінансовий результат підприємств (x_3); індекс промислової продукції (x_4); витрати на наукові дослідження (x_5); роздрібний товарооборот підприємств (x_6); наявний дохід на одну особу населення (x_7); рівень зайнятості (x_8).

$$Y = \omega_1 x_1 + \omega_2 x_2 + \omega_3 x_3 + \omega_4 x_4 + \omega_5 x_5 \quad (1)$$

$$Y = b_1 x_1 + b_2 x_2 + b_3 x_3 + b_4 x_4 + b_5 x_5 + b_6 x_6 + b_7 x_7 + b_8 x_8$$

Y – значення індексу економічної безпеки Миколаївської області, x_i – індикатори економічної безпеки, b_i – вага динаміки індикаторів економічної безпеки. Ваги розраховано за формулою (2):

$$b_i = \sum_{i=1}^8 r_{ij} / \sum_{i=1}^8 \sum_{j=1}^8 ij \quad (2),$$

тобто сума коефіцієнтів парної кореляції кожного показника з іншими показниками співвідносяться із загальною сумою коефіцієнтів за матрицею парної кореляції. Оскільки остання відображає взаємозв'язок між всіма показниками, отримані величини відображають питому вагу кожного показника в загальній величині інтегрального індикатора. Ваги розраховані за даними за 2013-2020 роки і становлять: валовий регіональний продукт = 0,1901; капітальні інвестиції = 0,1927;

фінансовий результат підприємств = 0,0753; індекс промислової продукції = -0,0857; витрати на наукові дослідження = 0,1672; роздрібний товарооборот підприємств = 0,0986; наявний дохід на одну особу населення = 0,2097; рівень зайнятості = 0,1521.

На основі проведених розрахунків побудуємо динаміку індексу економічної безпеки Миколаївської області України за 2013-2020 роки (рис. 1).

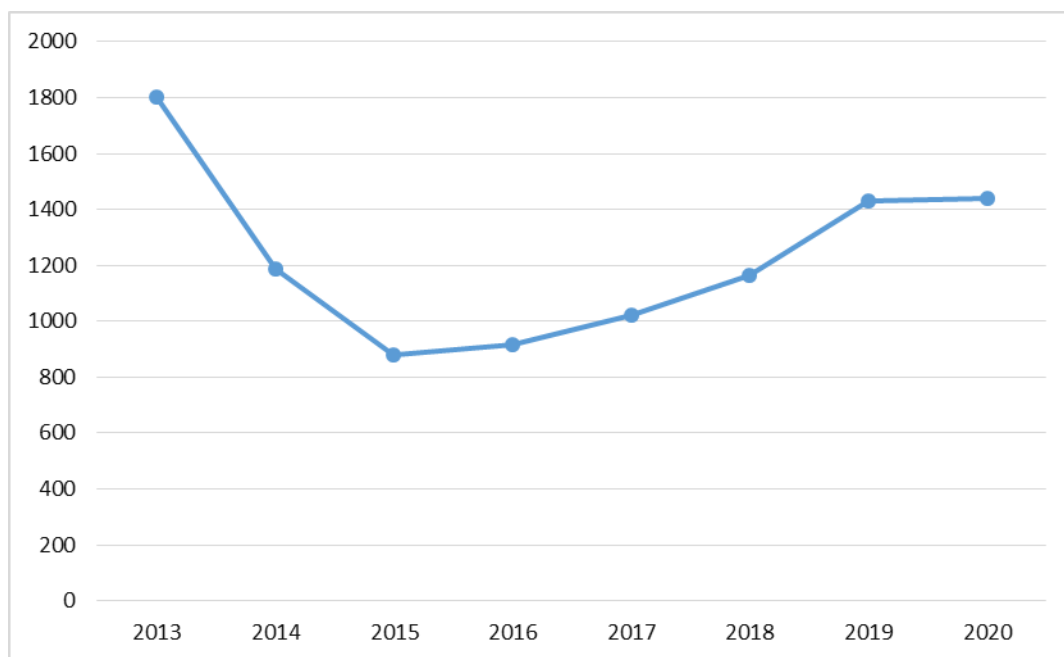

Рис. 1. Динаміка індексу економічної безпеки Миколаївської області України у 2013-2020 роках

*Розраховано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області [8].

Як свідчать дані рисунку 1 динаміка економічної безпеки Миколаївської області України мала низхідну тенденцію у 2013-2015 роках, що відображає перебіг економічної кризи в цей період. З 2016 року рівень економічної безпеки почав підвищуватися, однак внаслідок пандемії коронавірусу, так і не досягнув значень 2013 року.

Спостерігаючи погіршення індексу економічної безпеки Миколаївської області влада повинна реагувати на загрози, які призвели до зниження рівня економічної безпеки. Однак, важливим аспектом в управлінні економічною безпекою регіону є активізація розвитку тих показників, які відіграють найбільшу роль у формуванні індексу економічної безпеки області. Роль того чи іншого індикатора (показника) у забезпеченні економічної безпеки можна визначити виходячи з оцінки ваги індикаторів в індексі економічної безпеки.

Так, найвищу вагу має показник наявного доходу

на одну особу населення (0,2097), що свідчить про те, що органам виконавчої влади Миколаївської області та місцевим територіальним громадам варто створювати розвиток бізнесу з метою створення робочих місць, зростання заробітної плати тощо. Другим і третім напрямком роботи влади області в контексті підвищення рівня економічної безпеки є збільшення капітальних інвестицій (0,1927) та збільшення витрат на наукові дослідження (0,1672). Тобто влада повинна покращувати інвестиційний клімат області і створювати умови для збільшення капітальних інвестицій шляхом реалізації цільових обласних програм стимулювання інвестицій. Збільшення капітальних інвестицій є основою розвитку промисловості та зростання валового регіонального продукту, а отже й наявного доходу на одну особу населення, про що свідчать результати кореляційного аналізу (табл. 2).

Таблиця 2. Кореляційна матриця індикаторів економічної безпеки Миколаївської області у 2013-2020 роках

	ВРП, млн. дол.	Капітальні інвестиції, млн. дол.	Фінансовий результат підприємств, млн. дол.	Індекс промислової продукції, %	Витрати на наукові дослідження, млн. дол.	Роздрібний товарооборот підприємств, млн. дол.	Наявний дохід на одну особу населення, дол	Рівень зайнятості, %
ВРП, млн. дол.	1							
Капітальні інвестиції, млн. дол.	0,6331	1						
Фінансовий результат підприємств, млн. дол.	0,2205	0,5186	1					
Індекс промислової продукції, %	-0,1456	-0,0831	-0,0027	1				
Витрати на наукові дослідження, млн. дол.	0,4861	0,7593	0,0138	-0,2710	1			
Роздрібний товарооборот підприємств, млн. дол.	0,3639	0,4809	-0,3982	-0,2854	0,8785	1		
Наявний дохід на одну особу населення, дол	0,9842	0,7285	0,2721	-0,1866	0,5819	0,4327	1	
Рівень зайнятості, %	0,6145	0,5744	0,6252	-0,4483	0,3274	0,1646	0,6679	1

*Розраховано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області [8].

Ще одним вектором підвищення рівня економічної безпеки Миколаївської області є підвищення рівня зайнятості населення, що є одним із головних драйверів зростання валового регіонального продукту (0,6145).

Загалом, всі виділені нами індикатори мають вплив на рівень економічної безпеки Миколаївської області, адже вони пов'язані між собою, однак першочергові управлінські рішення повинні бути спрямовані саме на ті індикатори, які мають найвищу вагу в індексі економічної безпеки.

Окрім оцінки рівня економічної безпеки, важливим елементом концепції є ідентифікація загроз. Ідентифікація загроз економічній безпеці регіону повинна відбуватися з врахуванням можливостей місцевої влади і органів місцевого самоврядування мінімізувати їх шляхом прийняття тих чи інших управлінських рішень (рис. 2).

Розділимо ймовірні загрози економічній безпеці регіону на внутрішні і зовнішні. Внутрішні загрози, це ті загрози, які виникають безпосередньо в регіоні та залежать від ефективності політики місцевого самоврядування і структури регіональної економіки. Серед внутрішніх загроз економічній безпеці виділимо наступні: неефективна бюджетна політика місцевої влади, яка спрямована на споживання та характеризується мінімальним

обсягом капітальних видатків; високий рівень корупції, який негативно позначається на діловому та інвестиційному кліматі регіону; розвиток сировинної економіки, що залежить від динаміки світових сировинних циклів; низька частка промисловості з високим рівнем доданої вартості, що негативно позначається на фінансових результатах підприємств в умовах мінливості сировинних ринків; низький рівень розвитку промислової, транспортної, туристичної та інноваційної інфраструктури, що не сприяє створенню нових робочих місць і розвитку бізнесу.

Що ж стосується зовнішніх загроз економічній безпеці регіону, то це такі загрози, для подолання чи мінімізації впливу яких місцеві органи не мають відповідних повноважень, можливостей та інструментів. Тобто зовнішні загрози економічній безпеці регіону можуть виникати як в середині держави, так і бути імпортованими з-за кордону, а мінімізація їх відбувається в рамках реалізації макроекономічної політики держави. До таких загроз варто віднести: девальвацію національної валюти, інфляцію, від'ємне сальдо платіжного балансу, політичні дисбаланси, військові конфлікти, світові і національні економічні кризи тощо.

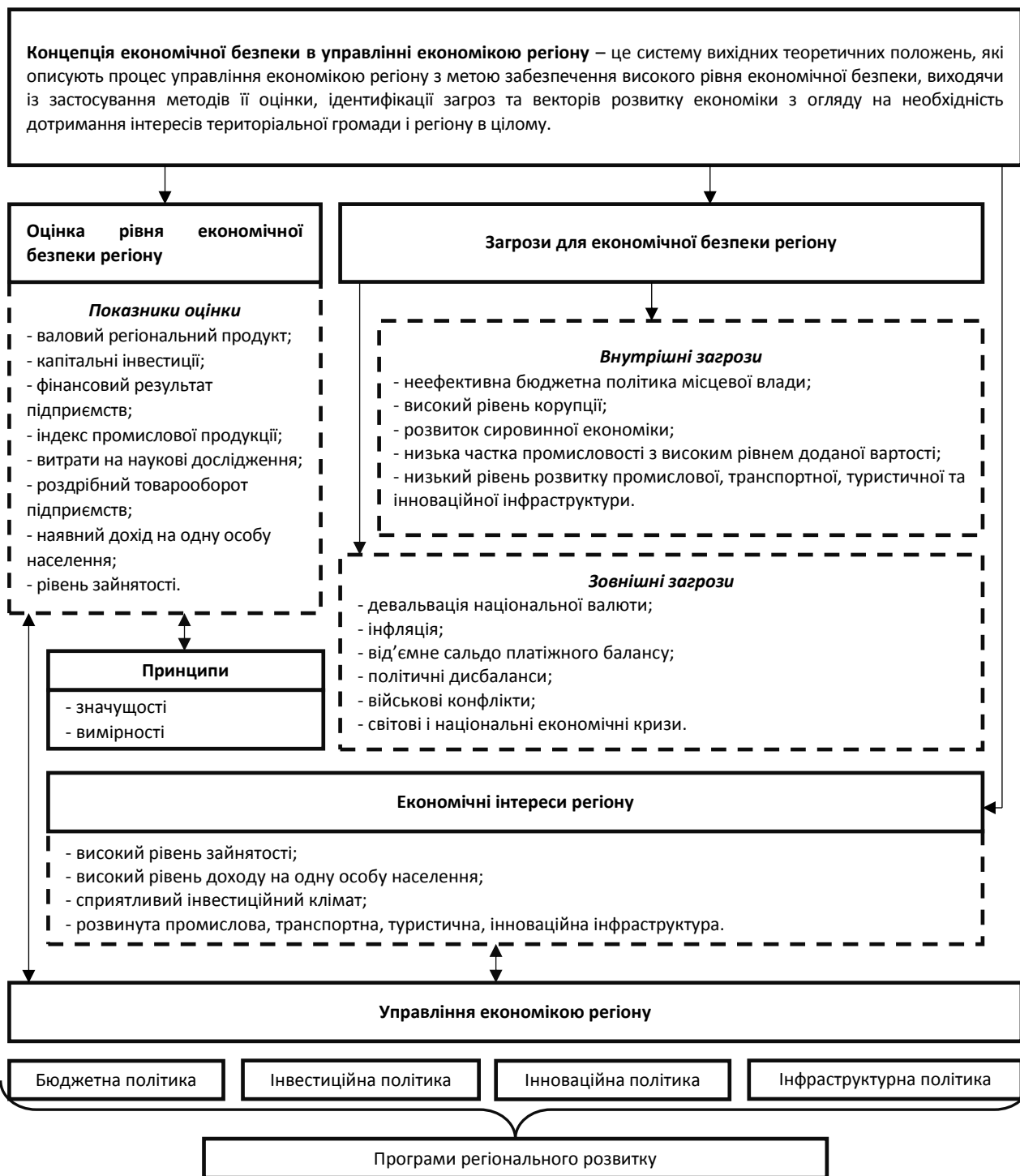

Рис. 2. Структурно-логічна схема концепції економічної безпеки в управлінні економікою регіону*

*Власна розробка автора.

Управління економікою регіону в умовах дії загроз економічної безпеки та в частині досягнення економічних повинно відбуватися в рамках реалізації бюджетної, інвестиційної, інноваційної та інфраструктурної політики. Контрольованість результатів реалізації цих політик можна досягти за допомогою формування чітких та ефективних

програм регіонального розвитку, які дозволять спрямувати відповідні управлінські рішення на вирішення конкретних проблем економіки регіону, а також досягнути цільового використання коштів місцевого і державного бюджету. Окрім цього, важливим аспектом в частині реалізації регіональних програм розвитку є розвиток

промислової, транспортної, інноваційної та туристичної інфраструктури, що дозволить налагодити відповідну логістику в регіоні та забезпечити ефективну роботу бізнесу.

Реалізація ефективних програм регіонального розвитку дасть змогу досягну економічних інтересів регіонального розвитку, а саме: забезпечення високого рівня зайнятості, високого наявного доходу на одну особу населення, сприятливого інвестиційного клімату та розвитку економічної інфраструктури.

Висновки

Підсумовуючи викладене вище, зауважимо, що концепція економічної безпеки в управлінні економікою регіону на практиці повинна бути оформлена у вигляді окремого документу, який виконуватиме роль дорожньої карти розвитку регіональної економіки і боротьби із внутрішніми та зовнішніми загрозами для економічної безпеки. Важливим аспектом в процесі реалізації концепції є кількісна оцінка економічної безпеки регіону, що дозволяє визначити ті вектори політики органів місцевого самоврядування, які є необхідними для розбудови регіональної економіки здатної для ефективного протистояння зовнішнім і внутрішнім загрозам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горячова К. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65–67.
2. Жаліло Я. А. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. Київ : Сатсанга, 2001. 224 с.
3. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. *Економіко-правовий аспект*. Київ : Атіка, 2005. 432 с.
4. Кириченко О. А. Організаційно-правове забезпечення функціонування системи економічної безпеки України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2010. № 1. С.54-59.
5. Кисла Т. М. Сучасний стан організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону. URL: [kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/20.pdf](http://kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/20.pdf).
6. Костюченко О. Є., Паталах В. І. Забезпечення фінансової безпеки банківської системи як складова фінансової безпеки держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 7. Частина 5. С. 24-27.
7. Олійник В. М. Адміністративно-правове забезпечення економічної безпеки регіону як складовий елемент громадської безпеки України. Актуальні питання фінансової безпеки держави: Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні питання безпеки фінансової системи держави», Харків, 21 лютого 2014 року. URL: univd.edu.ua/general/publishing/konf/finbezpeka/04_oliynik.pdf.
8. Офіційний сайт Головного управління статистики у Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>
9. Про основи національної безпеки: закон України від 19.06.2003 № 964-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
10. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980.
11. Сухоруков А. І., Харазішвілі Ю. М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. Київ : НІСД, 2012. 368 с.
12. Ткачук В. О. Економічна безпека в умовах ринкових трансформації. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2011. №1. С. 228-234.
13. Ridgway V. F. Dysfunctional Consequences of Performance Measurements Administrative Science Quarterly. Vol. 1, No. 2 (Sep., 1956), pp. 240-247.

REFERENCES

1. Goryacheva, K. (2003). Financial security of the enterprise. The essence and place in the system of economic security. *Economist*, 8, 65-67. [in Ukrainian].
2. Zhalilo, Ya. A. (2001). *National Security Strategy of Ukraine in the context of the experience of the world community*. Kyiv: Satsanga. [in Ukrainian].
3. Kamlyk, M. I. (2005). Economic security of business. Economic and legal aspect. Kyiv: Attica. [in Ukrainian].
4. Kyrychenko, O. A. (2010). Organizational and legal support of the functioning of the economic security system of Ukraine. *Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1, 54-59. [in Ukrainian].
5. Kysla, T. M. (n.d.). *The current state of organizational and economic mechanism for ensuring economic security of the region*. Retrieved from: [kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/20.pdf](http://kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/20.pdf). [in Ukrainian].
6. Kostyuchenko, O. E., Patalakh, V. I. (2014). Ensuring financial security of the banking system as a component of financial security of the state. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, 7(5), 24-27. [in Ukrainian].

7. Oliynyk, V. M. (2014). Administrative and legal support of economic security of the region as a component of public security of Ukraine. Current issues of financial security of the state: Proceedings of the International scientific-practical Internet conference "Current issues of security of the financial system of the state", Kharkiv, capital of Ukraine. Retrieved from: univd.edu.ua/general/publishing/konf/finbezpeka/04_oliynik.pdf. [in Ukrainian].
8. Official site of the Main Department of Statistics in the Nikolaev area. Retrieved from: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
9. On the basics of national security. (2003). The law of Ukraine of June 19, 2003 № 964-IV. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. [in Ukrainian].
10. Bilodid, I. K. (1970-1980). Dictionary of the Ukrainian language. Kyiv: Naukova Dumka. [in Ukrainian].
11. Sukhorukov, A. I., & Kharazishvili, Y. M. (2012). *Modeling and forecasting of socio-economic development of the regions of Ukraine*. Kyiv: NISS. [in Ukrainian].
12. Tkachuk, V. O. (2011). Economic security in a market transformation. *European vector of economic development*, 1, 228-234. [in Ukrainian].
13. Ridgway, V. F. (1956). Dysfunctional Consequences of Performance Measurements. *Administrative Science Quarterly*, 1(2), 240-247. [in Ukrainian].